

**A csendes akarat
fölszíkázása** Ferdinandy György:
Sziget a víz alatt, Scolar
Kiadó, 2019.

Ferdinandy György az emigrációs magyar irodalom kiemelkedő doyenje. Az 1956-os forradalom bukása után indult világnak, és 2001-ben tért haza. Számos magas kitüntetés birtokosa. Igen fontosnak tarja a fiatal magyar költők bemutatását, istápolását, amiért felsorolhatatlanul sokat tett és tesz. Az emigráns magyar értelmiség keserűden kenyerét ette. Minden akadályt „meg kellett ugrania”, hogy életben maradjon, hogy családot alapíthasson, munkához jusson, és közben úri huncutságnak tűnt, hogy folyamatosan írt. Az íróembernek itthon is sokszor eszébe jut, hogy mire valók az irományai? Kinek ír? Lesznek-e olvasói? Nem hiábavalóság az egész scriptori tevékenység?

Gondoljunk bele egy másik kontinensre sodródott magyar író belső szenvedéseibe: a kiszakított gyökérzetnek új termőföldet kell találnia, különben menthetetlenül elpusztul.

Ferdinandy 36 esztendő tanított Puerto Ricón. Rövidebb ideig élt még Franciaországban és Floridában is.

Sokszor kifogásolták nála, hogy írásai saját életének lenyomatai, önéletrajzi írások. Erről így szól a szerző: „Miért csak a sajátjáról tud írni az ember? Annyi mindent ki lehetne találni! Mégis csak a megszenvedett valóság hiteles.”

Az ominózus könyvben egy karcsú regény és egy kisregény foglaltatik. Mindkettő közös gyökerű, a karibi sziget világát idézi fel, de az előre- és visszautalásokkal egy írássá kovácsolódik össze.

Ferdinandy érkezésekor Puerto Ricón Coca városkájának lakói fogadták: fehér földbirtokosok, és rabszolgáskorban élő afrikaiak, azok leszármazottai, akik a cukornádültvényeken robotoltak. Akiknek ez sem jutott, segélyeken tengődtek. „Itt fél évszázad óta megállt az élet: nem történik semmi sem” – írja a szerző.

Tanítását alaposan, körbetekintően kezdte. Az irodalom, írás, olvasás, valamint a természetes logika állt a tanulás elején. „Egy fiatal ember számára egyedül az irodalom adhatott választ az élet nagy kérdéseire, és aki nem tud kérdezni, hiába keresi a válaszokat.” Ferdinandy tanár úr még az alapozással

bajmólódott, de kollégái már túl voltak Szókratészon, Platónon, Arisztotelészen.

Furcsa mód (?) a tanulók akartak tanulni. A konkvisztádorok leszármazottai és a rabszolgák unokái a kis város főterén még estelente is jegyzeteltek, rendezgették tanulnivalóikat.

Amikor új rektort kapott az állami egyetem, a magyar tanárember úgy érezte, itt az újítás ideje, s csoportjával belemerültek Dosztojevskij *Karamazov testvérek* című regényébe. Heves, parázsló viták pattantak ki. Különös eredmény született a hosszan elhúzódó tárgyalás után. A bíróság ártatlannak ítélte Dmitrijt, a gyilkost, és Ivant, a felbujtót. Aljosát viszont, a tiszta lelkű fiút halálra ítélték a diákok, mert nem lépett közbe. Ferdinandy előtt bebizonyosodott, hogy a szigeten nem érvényesek az óvilági erkölcsök. Más fogalmaik vannak a jóról és rosszról.

Persze, saját sorsa is aggasztotta Ferdinandyt: „Rendezettebb életre vágytam. Elmúltam negyven éves, és még mindig nem tudtam, mi lesz velem. Budapest? Coca? Franciaország? Vagy ezentúl már nem lesz semmi sem?” Nekikezd az emlékiratai megírásának. És jöttek rossz hírek: „Nem élt már Ernesto Cardenál, az álmodozók nemzedékéből senki sem maradt.”

A *Két tűz között* című kisregény rögtön feszültségterhes életfordulattal indul. „Házáséletünk huszadik évében feleségem váratlanul elköltözött. (...) ...amikor a nyomdából hazaértem, a házunkat üresen találtam.” Egy asztal, egy ágy és a könyvei maradtak csupán a lakásban. Még búcsúlevelét sem. Vince fiával maradt, aki még iskolás volt. Elment érte, s a fiú azt kérdezte, hol az anyja? Később derült ki, hogy visszaköltözött az Óvilágba, a trópusokon nem bírta tovább. Aztán Clo, a feleség ex cathedra kijelentette, hogy a fiú vele marad. „Csak lent az utcán értetem meg, hogy nincs többé fiam.”

Puerto Ricón öt magyar élt az írón kívül. Két építész és három tanár. Spanyolul beszélnek, mert az asszonyok nem értik ezt a furcsa, magyar nyelvet. Don Julio kocsit szerez Ferdinandyknak, s mindenki a maga módján vigasztalja. Vissza kell találni a régi kerékvágásba. Már megint!

A maroknyi magyar különös egyveleget alkotott. Mihály bácsi, Don Miguel az Árpád-házi királyokat

tanította az USA-ból átszivárgó német háborús bűnösök fiainak és a rabszolgák unokáinak.

A közép-amerikai színes kavalkádban fölbukkan egy magyar feltaláló-fűszeres is, aki igen nagy élet-tapasztalattal rendelkezik. Efféle életigazságokat szögez le: „A magyarokat nem érdekli a szerzés. Elmulatják, játéknak tartják csak az életet.”

A kisregény utolsó része a lepárlódott életigazságokat sorakoztatja egymás mögé, melyekről valóban nem lehet vitatkozni. „A munkám lefoglalt, a diákokat szerettem. Mégsem találtam a helyem. A helyem! Hiszen a szavakat sem találom,... (...) Folytassam? Abbahagyjam?”

A múlt képei villódnak kibontatlanul a továbbiakban. Miért is bontaná ki Ferdinandy, hisz ezek lepecsételt, hatalmas emlékdobozok, amelyekkel

nem feltétlen fontos újratalálkozni – ha leütjük róluk a plombát, ránk zúdul egy egész élet.

Egy nap jött a hír, hogy a fűszeres meghalt. Úgy tűnik, az ember halálában is tud meglepetést okozni:

„Megálltam a ravatal előtt, és azt hittem káprázik a szemem. Gondosan fésült ősz hajú úr pihent a koporsóban: coronel Szabó. Egy magyar úr. Szabó ezredes.”

Az író tudja, hogy a túlélés magunkra kényszerítése mint egyetlen út, hatalmas lelkierőt, akaratot igényel, de fölvanhat még a láthatár közelében olyasmi, amiről nem tudjuk, mi is igazán, és mit tartogat számunkra az a jelenés. „És kezdődhetne minden előlről. Kezdhethném visszasírni az évet, amikor – két tűz között – zavartalanul körmölhettem a penzumomat.”

Stanczik-Starecz Ervin

A művészettől a tudományig, avagy: ahol véget érnek a nyomok a Fehérlófiában *Fehérlófia*. Hoppál Mihály szerk. Európai Folklor Intézet – Magyar Napló Kiadó – FOKUSZ Egyesület. Budapest, 2019.

A népköltészeti alkotásokban gazdag kultúrában nevelkedett magyar olvasó számára ismeretes, hogy a *Fehérlófia* egy *mese*. A mesék rengetegében egy önálló *mesetípus*. Olyan mesetípus, amelynek különféle variánsai egész Európában és Ázsiában ismertek, és mint ilyen, a nemzetközi folklorisztika által kialakított mesekatalógusban is számon tartják, és pedig az AaTh 305/A típuszám alatt. A *Fehérlófia* egy *hősmese*. Ez pedig nemcsak a mese egyébként sem egyszerű szüzséjének, a cselekmény tartami kivonatának a megfogalmazását bonyolítja meg, hanem a mesekutatók dolgát is, merthogy a hősmese: *mitikus mese*. A mitikus mese hőse állatostól származik (ló, juh, medve stb.), a táltosok tulajdonságaival rendelkezik, nagyszabású hőstetteket visz végbe (égitesetek visszaszerzése, emberfeletti erejű és képességű ellenfelek legyőzése, égig érő fa megmászása stb.), eme attribútumai révén pedig szorosan kapcsolódik a *mitoszhoz*, a *világképhez*, olykor a *valláshoz*. Ez a műfaji kapcsolódás és tartalmi átfedés azonban cseppet sem egykönnyen megválaszolható (irodalomtör-

téneti, néprajzi, kultúr- és vallástörténeti) kérdéseket vet fel. Mi több, a mesetípus kutatása során alkalmazott módszerek sokfélesége akár egymásnak ellentmondó eredmények és elméletek megfogalmazásához is vezethet.

A *Fehérlófia* tehát egyfelől egy rendkívül izgalmas történet, gyönyörűséges nyelvbe foglalt mese, azaz: népköltészet, tehát művészet, másfelől egy rendkívül izgalmas, a mindenkori embert érintő kérdéseket megjelenítő mitikus világ, egykor volt kultúrák világképét tükröző „nyelvemlék”, a tudományos kutatás fontos „tárgya”. Kérdés persze, hogy az ember(iség) felnőhet-e lelkileg a tudomány „vívmányaihoz”, a mesekeletkezés törvényszerűségei és a tudományművelés törvényszerűségei megfeleltethetőek-e, megfeleltetendőek-e egymásnak? Rendezhető-e a művészet és a tudomány viszonya? Lehetséges-e egyáltalán valamiféle egység a művészet és a tudomány között, akkor, ha – Szergej Zaligin nyomán – elfogadjuk azt, hogy a „tudomány feltárja a tényt, anélkül, hogy tk. viszonyt létesítene vele, a művészet viszont feltárja a tényhez való viszonyt, de nem magát a tényt.”

A fenti kérdések nyomán értékelhető csak igazán méltóképpen A nemzeti kultúrtörténet kincsestára

